

До спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у
Національному університеті біоресурсів і
природокористування України 03041, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 15

ВІДГУК

**офіційного опонента Статівки Анатолія Миколайовича, доктора
юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України
на дисертаційну роботу Філюк Олександри Сергіївни
на тему «Юридичне забезпечення захисту майнових прав
сільськогосподарських товаровиробників»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне
право; природоресурсне право»**

Виконана кандидатська дисертація О.С. Філюк за обраною темою є актуальною, про що автор переконливо доводить у вступній частині свого наукового дослідження, акцентуючи увагу на тому, що діяльність сучасних сільськогосподарських товаровиробників є досить ризикованою, що зумовлено природно – кліматичними, соціальними та іншими факторами, які можуть призвести до втрат сільськогосподарської продукції. Наявність вказаних ризиків створює потребу в надійному юридичному забезпеченні захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників. Водночас, тема дисертаційного дослідження є надзвичайно складною, оскільки здобувачеві необхідно висвітлити саме особливості юридичного забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників з тим, щоб не вийти за межі заявленої спеціальності.

При цьому автор справедливо зазначає, що актуальність, сучасність і нагальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена відсутністю комплексних аграрно-правових наукових досліджень відносин захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових результатів.

Робота має узгоджену структуру, яка зумовлена метою та завданнями дослідження. Зміст дисертаційної роботи складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. На високому рівні обґрунтовані результати дослідження. Автором застосовано різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, здійснена критична оцінка положень чинного законодавства. В процесі дослідження було використано широкий спектр як загальнонаукових, так і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, застосування яких дало можливість всебічно проаналізувати об'єкт дослідження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в роботі. Зміст та основні положення роботи ґрунтуються на засадничих положеннях правової доктрини, власних об'єктивних теоретичних аргументах і судженнях та є достовірно обґрунтованими. Дисертація відповідає необхідним вимогам щодо наукової новизни. Робота є одним з перших в науці аграрного права системним комплексним дослідженням юридичного забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників. Висновки, отримані дисертантом у ході дослідження, є обґрунтованими й достовірними.

Дисертанткою запропоновано класифікацію майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, у якій перший блок становлять права на природні ресурси: земельні права (власності, землекористування, на чужі земельні ділянки (земельний сервітут, емфітевзис); водні права (власності, водокористування, водний сервітут); надрові права на корисні копалини місцевого значення, використовувані для забезпечення сільськогосподарського виробництва. Відповідно другий блок об'єднує майнові права на засоби виробництва (основні та оборотні), третій – на результати господарської діяльності (сільськогосподарської продукції та доходів від її реалізації), четвертий – на продукти інтелектуальної власності (виробничі агротехнології), селекційні досягнення (сорти рослин, породи

тварин), засоби індивідуалізації (торговельна марка) (с. 39-45)

Також автором проаналізовано базові аграрно-правові лексико-юридичні конструкції «сільськогосподарський товаровиробник», «майнові права сільськогосподарських товаровиробників» і «захист майнових прав сільськогосподарських товаровиробників», які утворюють основу понятійно-категорійного апарату дисертаційного дослідження і в цілому відбивають ґрунтоутворювальні особливості обраної теми. При цьому базисним системоутворювальним терміном, на якому надбудовується цілісний понятійний апарат, є поняття сільськогосподарського товаровиробника, яким запропоновано вважати власника власновиробленої сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, призначених для відчуження. Це узагальнене визначення, яке визначає якісну природу сільськогосподарського товаровиробництва без прив'язки до кількісних характеристик (с. 28–37).

Особливу увагу в роботі приділено періодизації розвитку аграрних відносин у частині періодизації аграрного законодавства у сфері захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, для чого виокремлено такі періоди: період виникнення селянського права, яке вперше запровадило особливу модель судового і адміністративного захисту майнових прав селян (1861–1917 рр.), радянський період захисту майнових прав крупних колективних форм господарювання (1917–1990 рр.) і сучасний період множинності форм сільського товаровиробництва на фоні реалізації єдиного механізму захисту їх майнових прав (1990 – т.ч.) (с. 53–78).

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження, пропозицій та рекомендацій, теоретичних узагальнень і висновків підтверджує актуальність дослідження за обраним напрямом. Наукова значимість дисертації зумовлена, насамперед, тим, що дисертація є монографічним дослідженням у якому, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень юридичної науки, проведено комплексний науковий аналіз теоретичних, нормативних і

практичних проблем юридичного забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, пошуку шляхів для їх вирішення.

Заслуговує уваги пропозиція автора щодо визначення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників як інституту аграрного права за особливостями предмета правового регулювання, суб'єктів і об'єктів таких правовідносин. Аргументуючи свою думку, автор зазначає, що з огляду на рівень важливості відносин захисту прав суб'єктів аграрного права і структурної відокремленості норм, що їх врегульовують, ці відносини об'єктивно претендують на підгалузовий рівень. Проте кожна підгалузь має містити у своєму складі не менше двох інститутів, одним з яких є аграрно-правовий інститут захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, а інший – захисту особистих (немайнових) прав сільськогосподарських товаровиробників. Зважаючи на недостатню розвинутість останнього у структурі аграрного права, захист майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, який по-суті зливається із захистом суб'єктів аграрного права, займає рівень аграрно-правового інституту, який за своєю природою є комплексним, інтегрованим нормативним утворенням. (с. 79-85 дис.).

Теоретичну та практичну цінність має запропоноване визначення аграрно-правових способів захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників як правових прийомів, що встановлені договором або законом, та спрямовані на поновлення або запобігання зменшенню обсягу майнових прав, з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва. Варто підтримати висновок автора дисертації про те, що до таких способів слід віднести страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою як обов'язковий вид страхування, запроваджений однойменним аграрно-правовим законом. При цьому, виходячи із захисної природи відносин страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, нормативне утворення, яке їх опосередковує, слід віднести до структури аграрно-правового інституту захисту майнових прав

сільськогосподарських товаровиробників як окремий субінститут (с. 126-143).

Варто зважити на здійснений аналіз практики господарського судочинства у сфері захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, в результаті якого було здійснено класифікацію за такими напрямками: про витребування сільськогосподарського майна з незаконного володіння; про скасування рішення органу місцевого самоврядування щодо незаконного передання сільськогосподарського майна; про визнання права власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення; про стягнення заборгованості за користування сільськогосподарським майном; про визнання права власності на сільськогосподарське нерухоме майно за набувальною давністю; про усунення перепон щодо участі у земельних торгах (с. 157-174).

Положення і висновки рецензованої дисертації мають значення для подальшого розвитку теорії аграрного права в Україні. Практичне значення висновків дисертації О.С. Філюк полягає у можливості їх використання у правотворчому процесі, правозастосуванні, науково-дослідній роботі, навчальному процесі.

Результати дисертації пройшли апробацію і доповідалися на 13 науково-практичних конференціях та інших наукових форумах. Наукові ідеї, погляди, положення, висновки і рекомендації автора дисертації достатньо відображені у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, і одній статті, опублікованій у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 13 тез наукових доповідей.

Дисертація О.С. Філюк за змістом і оформленням відповідає вимогам, що ставляться до такого роду робіт. Структура дисертації є прийнятною для вирішення поставлених автором роботи завдань наукового дослідження.

Автореферат дисертації і публікації автора з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

Позитивно оцінюючи в цілому дисертацію О.С. Філюк «Юридичне забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників», водночас необхідно звернути увагу на деякі дискусійні положення, висновки, пропозиції, або такі, які вимагають додаткової аргументації автора.

1. Позитивно оцінюючи пропозицію автора рецензованої роботи визначити сільськогосподарського товаровиробника як власника власновиробленої сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, призначених для відчуження (с. 93), цікаво було б почути думку автора щодо можливого ускладнення врегулювання податкових відносин за участю сільськогосподарського товаровиробника в результаті такого розширення категорії «сільськогосподарський товаровиробник».

2. У підрозділі 1.2 дисертаційної роботи дисертанткою зроблена періодизація розвитку аграрних відносин у частині періодизації аграрного законодавства у сфері захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників, в якій вона виокремлює радянський період захисту майнових прав крупних колективних форм господарювання, встановлюючи його часовий проміжок з 1917 р. до 1990 р., а далі виділяє перший етап цього періоду (виникнення і становлення механізму захисту колективних форм господарювання в сільському господарстві), який охоплює 1919-1939 р. (с. 61). На нашу думку, варто були б вказати, чому початком такого етапу вказано 1919 рік, а не 1917 рік..

3. На нашу думку, потребує додаткового уточнення позиція автора щодо співвідношення засобів (с. 112) та способів (с. 116) захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.

4. Потребує додаткового уточнення позиція автора щодо здійсненого правового аналізу аграрно-правових способів захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників (с. 126 - 143), а саме виокремлення лише страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою

як єдиного в системі аграрно-правових способів захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.

5. До дискусійних положень дисертаційного дослідження відноситься позиція автора (с. 141) щодо виокремлення такого критерію субінституту права як «здатність такого утворення самостійно врегульовувати коло найоднорідніших суспільних відносин». На нашу думку, тут варто уточнити, що автор вкладає в термін «найоднорідніші суспільні відносини».

6. У розділі 3 дисертації надається аналіз судової практики захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників (с.149-174) лише в межах конституційно-судового захисту та захисту господарськими судами. На нашу думку не вистачає аналізу судової практики захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників судами загальної юрисдикції.

Разом з тим, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження О.С. Філюк, оскільки носять переважно дискусійний, уточнюючий та рекомендаційний характер, підкреслюють складність досліджуваної проблематики та в цілому не зменшують як наукового, так і практичного значення рецензованої дисертації.

Резюмуючи висловлені у цьому відгуку позитивні наукові доробки дисертанта, а також критичні зауваження щодо окремих положень, висновків і рекомендацій дисертації, можна стверджувати, що дисертаційна робота О.С. Філюк є самостійним завершеним науковим дослідженням.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог, для її тексту характерний формально-логічний спосіб викладання матеріалу. Робота відрізняється смисловою завершеністю, цілісністю та єдністю змісту.

Аналіз дисертації О.С. Філюк та праць, опублікованих за темою дисертації, свідчить про актуальність обраної теми дослідження, достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації, їх достовірність і новизну, повноту її викладу в опублікованих працях у фахових виданнях.

Що ж стосується тих висновків і пропозицій, які винесені на захист, то практично всі вони є достатньо аргументованими і становлять самостійний творчий доробок дисертантки.

Загальний висновок: дисертаційна робота та автореферат на тему «Юридичне забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників» є комплексною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні положення щодо юридичного забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників. Дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 та 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із наступними змінами) і це дає підставу стверджувати, що автор дисертації Філюк Олександра Сергіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право».

Офіційний опонент,

доктор юридичних наук, професор,

член – кореспондент НАН України

професор кафедри земельного та аграрного права,

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

А.М.Статівка

_____ 2021 р.

